

POTET-ONNA

Etter at kornet er kommet i hus, var turen kommet til potetene. Det var mye ris på potetene, og vi måtte gå over potetjorden og slå av riset med ljå. Siden brukte vi hesteriva til å rake riset av potetrennene og fraktet det bort med hest og kjerre .

Det var ei kjerre som ble brukt til mange forskjellige transportoppdrag. Den gikk på to hjul, festet med en grov jernaksel til to solide drag til å spenne hesten foran. Mellom hjulene var det en solid aksel som hadde et jernbeslag med et hull i hver ende. Dette ble liksom understellet på kjerra. Oppå var det ei solid jernbeslått trekasse med to kroker under som passet til hullene, og som da virket som bevegelige hengsler. Foran på kassa var det en lås som holdt kassa på plass til dragene. Denne låsen kunne vi løsne og tippe kassa bakover når den skulle tømmes. Det vanlige navn på denne kjerra var «møkkakjerre». Navnet kom av at vi brukte den til kjøring av gjødsel og ellers til mange forskjellige transportoppdrag.

Det ble å lesse potetgraset opp på kjerra og fraktet vekk. Rennene lå da rene for gras, noe som ga potetopptakeren bedre arbeidsforhold.

Vi måtte forberede potetonna med noe å tømme potetene i. Noen brukte sekker, men dette gikk sakte, brysomt med å få tømt bøttene. Vi tømte potetene i kjerrer, kjørte dem hjem og tippet dem på låvegulvet .

Kjerrer måtte vi låne sammen fra naboene. Vi plasserte disse med passe mellomrom på jorden nær plukkerne. Det skulle jo være lett å tømme bøttene.

Vi hadde potetopptager sammen med Thorvald Klerud. Denne opptageren måtte vi hente og få den på plass til arbeidet skulle begynne.

Neste oppgave var å innhente potetplukkere. Vi leide inn åtte-ti stykker til den dagen far hadde bestemt. Det var ikke så lett mange ganger, for andre bønder hadde vært før ute og tinga på folka. Da måtte dagen bli når det passet best for

damene. Det var mest husmødre. I krigsårene ble det bestemt at skolebarna skulle ha potetferie. Da ble det lettere å få hjelp til potetopptagningen, men det ble mer liv og moro når skoleungdommene kom til gårds. Far ville heller ha de trauste husmødrene på åkeren. Det var mer ro med kvinnfolkene. Med en blanding av eldre og unge gikk arbeidet unna.

Mor hadde også jobb med å lage mat til en så stor bøling. Hun jobbet og laget kjøttkaker som var hovedmenyen til middagen. Det skulle serveres frokost, middag, eftasvøl og kveldsmat. Det ble som regel innhentet forsterkninger til kjøkkenet. Måltidene ble ofte servert i bryggerhuset.

Dagen kom, og far inndelte åkeren i skifter. Det skulle være to som gikk sammen, og det skulle være en voksen og en tenåring på hvert lag. Far hadde fått hjelp av en løsarbeider som skulle kjøre potetene på låven. Han skulle kjøre opp potetene med potetopptageren. Den tok opp potetene med et skjær som gikk under potetene i randa og løftet dem til et kastehjul bak, som spredde potetene utover jorden, og da var det bare å begynne og plukke. Når bøtta var full, ble den tømt i kjerrene som ble kjørt hjem og tippet på låvegulvet.

Det hendte at ungdommene kastet poteter på hverandre. Da var det som regel jentene som irectsatte bråkmakerne. De sa at det blir trekk i lønnen for dem som driver med ugagn på åkeren.

I middagshvilen samlet ungdommene seg i hagen, spiste epler og kastet halvspiste epler på hverandre. Det var mye lek og moro i hagen den dagen, noe jeg også var med på. Vi plukket poteter til det begynte å mørkne. Klokken sju var det kveld, og alle fikk kveldsmat før de gikk hjem. Når vi hadde fått avlingen i hus, var det lønning. Den som ikke fikk lønn, det var meg. Jeg syntes det var urettferdig.

Nå var potetene i hus, men det var fortsatt mye arbeide med dem. Vi hadde fått pålegg fra

forsyningsnemnda om å levere poteter til tyskerne. Vi hadde fått tildelt papirsekker som skulle fylles og fraktes til jernbanestasjonen. Avlingen lå noen dager, for at den skulle tørke en del. Snart var tiden inne for å sortere potetene i spisepoteter, settepoteter og småpoteter. Råte poteter og andre uønskede elementer måtte jo bort.

Avlingen skulle oppbevares i frostfri kjeller. Det var viktig at potetene var rene for jord og sortert i forskjellige størrelser. Vi brukte en maskin som sorterte og ristet potetene nesten rene for jord. Den hadde forskjellige såld med ønskede størrelser. Rutene var laget av stål, som lå oppe på kasser.

Såldkassene var festet til en svingaksel som ristet slik at potetene trillet over såldene og kom på rett plass i sekker som så ble fraktet og tømt på vinterlageret under bryggerhuset.

Drivkraften var til å begynne med ei sveiv tilsluttet to sterke armer. Seinere fikk maskinen motor, og da ble arbeidet lettere.

Vi brukte spesielle greip med tinder som hadde kuleformede ender. Potetene satte seg ikke i

tindene og ble uskadet. Jorda falt igjennom og ble liggende igjen på gulvet.

Poteter som vi ble pålagt å levere til tyskerne ble hauset opp usortert - ikke med potetgreip, men med skuffe. Det var viktig å få med en del jord og uønskede elementer med på reisa. Dette var mottoet til gårdsgutten, Aksel Opsahl. Han var jøssing.

Det var jo forskjellige potetsorter. Jeg husker at vi hadde to slag; «Ås» og «Marius». Ås var hvite og ble store. Det ble stor avling av denne sorten, men de aller største var ofte svarte inni. Derfor ble store og små poteter ofte brukt til dyrefor. Marius var røde, mye mindre og veldig gode spisepoteter. De ga små avlinger.

Til slutt var det å feie låvegulvet og kjøre tyskerpotetene til stasjonen. Endelig var potetonna over, og tresking av kornet sto for tur.

Karl Ole Engen

